

УДК 351:342.9:008:004.9(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.3.26>**А. О. Фальковський**

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічної служби та права
Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
докторант кафедри адміністративного та господарського права
Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова
ORCID: orcid.org/0000-0002-2762-1021

С. В. Васьків

аспірант кафедри публічної служби та права
Інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
ORCID: orcid.org/0009-0002-5119-942X

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ: ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ТА КОМУНІКАЦІЙНА РОЛЬ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Стаття аналізує адміністративно-правову охорону культурної спадщини України крізь призму цифрової трансформації та стратегічних комунікацій у контексті воєнного часу і відновлення. Показано, що інерційність і фрагментарність традиційних інструментів потребують переходу до людиноцентричної моделі, у якій реєстрові записи, просторові (ГІС) дані, електронні дозволи та комунікаційні цикли взаємно підсилюють одне одного; центральне місце посідає інституційна й комунікаційна роль Міністерства культури та стратегічних комунікацій як власника політики даних і системного інтегратора. Узагальнено коло завдань, що переводять систему від реагування на порушення до превентивного управління ризиками, а також окреслено ключові напрями інтероперабельності даних і просторового контролю робіт. Розкрито сервісні механізми для заявників: публічні кабінети зменшують транзакційні витрати, а інтеграція з єдиними реєстрами власності, містобудівної документації та судових рішень прибирає надлишкові довідки та запити і знижує простір для дискреції.

Наголошено на важливості прозорості даних: у виконанні постанови КМУ № 835 визначені набори відкритих даних (реєстрові витяги, переліки дозволів, приписи, фотодокази) публікуються у машиночитних форматах, що спрощує громадський моніторинг і зовнішні аудити якості. Описано ризик-орієнтований нагляд, який спирається на сигнали ззовні: анонімізовані звернення громадян, супутникові знімки та безпілотний моніторинг, а також метадані з офіційних порталів закупівель і будівельних паспортів формують «карту уваги», завдяки чому інспекційні ресурси концентруються там, де ймовірність шкоди найбільша. Показано інтеграцію охорони спадщини з простором закупівель і планування: дотримання Закону «Про публічні закупівлі» та використання аналітики ProZorro створює маркери ризику на дашбордах нагляду і дає змогу раніше виявляти потенційні зловживання; узгодження планів територій із шарами спадщини й режимів охорони у цифровому середовищі знижує ризики конфліктів використання землі та витрати на судові спори. Будь-які втручання в історичному середовищі пов'язуються з процедурами оцінки впливу на довкілля: вимога публічності, аналізу альтернатив і врахування зауважень у цифровій моделі реалізується через інтеграцію ЕІА-даних у гіс-панелі та кабінети заявників. Окремо підкреслено значення історії подій, журналів змін, кваліфікованих електронних підписів, часових міток і криптографічних хешів, які

забезпечують належний ланцюг збереження доказів та їхню придатність для процесуальних рішень.

У підсумку аргументовано потребу міжрегіональної узгодженості та міжнародної сумісності: типові модулі, відкриті API, спільноти практиків і спільні формати опису ушкоджень дозволяють масштабувати найкращі рішення й інтегрувати українські дані у глобальні збірки без втрати якості. Запропонований підхід зменшує транзакційні витрати, підвищує передбачуваність для інвесторів і забудовників, створює стимули для якісної реставрації та вбудовує охорону спадщини в політику розвитку, де вона переставляє сприйматися як суцільна заборона і перетворюється на інструмент збереження та примноження культурного капіталу.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, культурна спадщина, електронні реєстри, геоінформаційні системи (ГІС), геоаналітика, інтероперабельність даних, публічні панелі моніторингу, моніторинг, стратегічні комунікації, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, охоронні зони, правозастосування, публічне управління.

Постановка проблеми. Адміністративно-правова охорона культурної спадщини в Україні зіштовхується з парадоксом одночасної нормативної насиченості та інституційної розпорошеності. Наявність значного масиву актів не гарантує своєчасності їх застосування на місцевому рівні, а розриви між нормотворенням, контролем і комунікацією призводять до того, що превентивні інструменти спрацьовують запізно або формально. У воєнних умовах проблема загострюється: зростає кількість ризиків ушкодження та незаконних втручань, тоді як адміністративні процедури, розраховані на мирний час, виявляються інерційними й недостатньо адаптованими до швидких управлінських рішень.

Ключова прогалина пов'язана з даними. Облік об'єктів, дозвільні процедури, приписи контролю та матеріали про правопорушення часто існують у несумісних форматах, з неоднаковою глибиною атрибутивного опису й різним рівнем публічності. Відсутність наскрізної інтероперабельності між реєстрами центрального рівня та інформаційними системами громад унеможливорює побудову безперервного ланцюга «виявлення ризику – фіксація – реагування – моніторинг виконання». У результаті навіть якісні правові норми втрачають ефективність.

Проблематичною залишається й логіка ризик-орієнтованого нагляду. Адміністративні повноваження формально розмежовані, але механізми раннього попередження, просторової аналітики, сигналів від громадян і є інтегровані в єдину процесну модель.

Комунікаційний вимір охорони спадщини залишається недооціненим. Публічні кампанії, роз'яснення правил для забудовників, швидкі повідомлення про зміни статусів об'єктів і доступ до первинних джерел з боку громадськості не сформовані як єдина «вітрина» державної політики. У вакуумі прозорої інформації посилюються маніпуляції та навмисні дезінформаційні наративи, що дискредитують заходи охорони та підривають довіру до рішень органів влади.

Цифрові інструменти, які могли б зняти частину напруги, використовуються фрагментарно. Електронні реєстри не завжди мають просторову прив'язку й повноцінні API, електронні дозволи й погодження працюють нерівномірно, а механізми краудсорсингового фіксування загроз не з'єднані з процесами адміністративного реагування.

Відповідальність за подолання цих розривів природно концентрується в центральному органі – Міністерстві культури та стратегічних комунікацій, однак його мандат на перетині нормотворення, координації, цифровізації й стратегічних комунікацій вимагає переосмислення інструментарію. Без ролі системного інтегратора даних і процесів, без стандартизації довідників і протоколів обміну, без постійного публічного пояснення правил і рішень навіть найкращі ініціативи губляться у міжвідомчих бар'єрах.

Таким чином, проблема полягає не лише в оновленні правових норм чи посиленні контролю, а в побудові цілісної, людиноцентричною та комунікаційно зрозумілою моделі адміністративно-правової охорони.

Її ядром мають стати сумісні цифрові сервіси, прозорі процедури й проактивна комунікація як невід’ємна частина управлінського циклу. Лише за цих умов можливо перейти від реакції на порушення до їх системного попередження, поєднавши юридичну визначеність із технологічною спроможністю та суспільною підтримкою.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування та практичне моделювання цілісної парадигми адміністративно-правової охорони культурної спадщини в Україні на перетині права, цифрового врядування та стратегічних комунікацій, із фокусом на інституційній ролі Міністерства культури та стратегічних комунікацій.

Виклад основного матеріалу.

Правові межі охорони спадщини визначає базові повноваження держави і громад щодо обліку, режимів використання та відповідальності за порушення; саме Закон України «Про охорону культурної спадщини» закріплює понятійний апарат, інституційну вертикаль і вимоги до реєстру пам’яток, що дозволяє проектувати цифрові сервіси як юридично значущі процеси, а не як факультативні інформаційні ресурси [1].

Ключем до зміни логіки є людиноцентричність. Проектування моделі повинно спиратися на формальні категорії пам’яток і процедури їх внесення до Державного реєстру; Порядок, затверджений постановою КМУ № 1760, задає критерії категоризації і тим самим визначає, які атрибути облікової картки мають бути обов’язковими в електронному вигляді для подальшої геоаналітики і автоматичних перевірок [2]. Облікові картки пам’яток, режими використання територій, погодження робіт, приписи та результати перевірок мають існувати як сумісні набори даних із чіткими ідентифікаторами та просторовою прив’язкою. Неможливо забезпечити превентивність без просторового виміру: Порядок визначення меж і режимів використання історичних ареалів (постанова КМУ № 318) прямо вимагає фіксації меж та обмежень, що у цифровому середовищі трансформується на обов’язок тримати актуальні геометрії охоронних зон і накладати їх на

містобудівні шари для попереджувальних топологічних валідацій [3].

Цифрові дозволи та погодження мають стати не просто електронними копіями паперових процедур, а процесами з вбудованою логікою контролю і попередження. Сумісність із містобудівним циклом передбачає, що електронні погодження і дозволи синхронізуються з вимогами Закону «Про регулювання містобудівної діяльності», де врегульовано планувальні документи, містобудівні умови та обмеження; автоматичне підтягування відповідних відомостей з профільних реєстрів мінімізує дискрецію і скорочує строки розгляду [4]. Алгоритмічні валідації перевіряють повноту поданих матеріалів, автоматично співставляють геометрію проекту з межами охоронних зон і сигналізують про необхідність додаткових експертиз. Технічною основою для геопросторових перевірок є Закон «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», який встановлює вимоги до наборів, сервісів і метаданих; інтеграція реєстру пам’яток як тематичного шару НІГД уможливорює стандартизовані WMS/WFS-сервіси й автоматичні перетини контурів проектів із охоронними зонами [5]. Історія подій, журнал змін, кваліфіковані електронні підписи, часові мітки й криптографічні хеші створюють належний ланцюг збереження доказів, який потім може бути використаний у провадженнях. Доказова сила електронних журналів дій і документів забезпечується Законом «Про електронні довірчі послуги», який надає юридичну чинність кваліфікованим електронним підписам, міткам часу та електронним печаткам; це критично для незаперечності ланцюга подій у провадженнях [6]. Публічні кабінети для заявників мінімізують транзакційні витрати, а інтеграція з єдиними реєстрами власності, містобудівної документації та судових рішень прибирає надлишкові довідки і запити, скорочуючи простір для дискреції.

Прозорість даних – ключ до довіри: постанова КМУ № 835 вимагає публікувати визначені набори у форматі відкритих даних, що дозволяє розмішувати реєстрові витяги, переліки дозволів, приписи

й фотодокази у машиночитних форматах, зручних для громадського моніторингу та зовнішніх аудитів якості [7].

Ризик-орієнтований нагляд трансформується завдяки потокам сигналів із зовнішніх джерел. Анонімізовані звернення громадян, автоматично класифіковані за типологією ризиків, супутникові знімки та дані безпілотного моніторингу, метадані з офіційних порталів закупівель і будівельних паспортів формують карту уваги, де інспекційні ресурси концентруються там, де ймовірність шкоди найбільша. Такі підходи не підміняють юридичні критерії, але задають пріоритети перевірок і підсилюють превентивну функцію. Археологічний компонент охорони вимагає окремої цифрової траєкторії, оскільки будь-які земляні роботи в зонах охорони можуть завдати незворотної шкоди; Закон України «Про охорону археологічної спадщини» встановлює визначення, компетенції та дозвільний режим для розвідок і розкопок, що у цифровій моделі трансформується у просторово верифіковані заявки, контроль сукупної «археологічної» активності на локації та публічний журнал рішень [8]. Коли кожна дія інспектора прив'язана до просторового шару, а результати перевірки автоматично з'являються у персональному кабінеті власника й на публічній панелі, довіра до процесу істотно зростає. Право на доступ до інформації про статус об'єктів, рішення та підстави відмов прямо корелює із Законом «Про доступ до публічної інформації», який встановлює презумпцію відкритості і строки надання; у цифровій системі це реалізується як відкриті набори й електронні запити з трекінгом виконання [9].

Комунікаційний вимір стає не менш важливим, ніж процедурний. Електронні процедури в охороні спадщини мають спиратися на рамковий Закон «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», який вводить комплексні е-послуги, автоматичний режим та «мовчазну згоду», що дозволяє проектувати наскрізні сценарії подання, перевірки і видачі без надмірної участі посадових осіб [10]. Роль центрального органу полягає у формуванні єдиного голосу політики охорони спадщини, який поєднує поясню-

вальну, навчальну та кризову компоненти. Пояснювальна частина забезпечує зрозуміле тлумачення правил забудови в історичних ареалах, стандартів реставрації та відповідальності за порушення. Навчальна складова охоплює мікрокурси для органів місцевого самоврядування, розробників, архітекторів і власників об'єктів, де демонструються практичні сценарії користування цифровими сервісами. Кризова комунікація запускається в разі ушкоджень чи спроб незаконних робіт і включає оперативні повідомлення, спростування дезінформації, координацію з правоохоронними органами та фіксацію збитків для подальшого відшкодування.

Стандартизація довідників, класифікаторів та протоколів обміну даними виступає структурним елементом системи. Якість обліку залежить від дотримання Порядку обліку об'єктів культурної спадщини, затвердженого наказом Мінкультури № 158; саме він визначає уніфіковані реквізити облікової документації та переміщення об'єктів між статусами, що в е-системі реалізується як стандартизовані форми, довідники та перевірки повноти [11]. Без узгоджених термінів, межових моделей, довідників типів об'єктів і робіт, а також без уніфікованих атрибутів для фото- та відеофіксації кожен регіон вимушений створювати власні рішення, що унеможливорює масштабування. Принцип «одного вікна» для подавців інформації означає, що обов'язок з обміну лежить на системі, а не на заявнику: якщо дані про земельну ділянку, права власності чи містобудівні умови вже доступні державі, вони мають автоматично підтягуватися до справи.

Для захисту від невідкладних загроз потрібні процедури тимчасових приписів із подальшим судовим контролем, механізми віддалених оглядів, що спираються на відеоверифікацію, та прискорені маршрути погоджень для робіт із консервації й першочергового укріплення. Тут цифрові інструменти дозволяють документувати стан об'єктів у режимі часу, зіставляючи нові матеріали з еталонними 3D-моделями та архівними зйомками, що полегшує кваліфікацію шкоди, обґрунтування санкцій і підготовку позовів.

Правозастосування в адміністративній сфері потребує балансування між імперативом збереження і правами власників. Пропорційність рішень, належна мотивація актів, право бути вислуханим і можливість електронного оскарження становлять мінімальні гарантії довіри. Процесуальні гарантії для власників і заявників у адміністративних справах визначає Закон «Про адміністративну процедуру»: право бути вислуханим, вимоги до мотивування акта, порядок оскарження та строки; цифрова реалізація цих гарантій у вигляді е-слухань, е-повідомлень і е-скарг підвищує легітимність рішень [12].

Важливою складовою є інтеграція з простором публічних закупівель і містобудівного планування. Контрактування робіт на об'єктах спадщини повинно відповідати Закону «Про публічні закупівлі», що задає стандарти прозорості і дає змогу використовувати аналітику аномалій; інтеграція з даними ProZorro створює маркери ризику у дашбордах нагляді та дозволяє раніше виявляти потенційні зловживання [13]. Якщо технічні специфікації робіт на об'єктах спадщини закладені у відкриті електронні каталоги, а антикорупційні маркери автоматично спрацьовують при появі аномалій у цінах чи учасниках тендерів, запобігання шкоді починається задовго до виходу підрядника на майданчик. Узгодження планів територій із шарами спадщини й режимів охорони в цифровому середовищі забезпечує від конфліктів використання землі та зменшує витрати на судові спори. Будь-які втручання в історичному середовищі мають бути узгоджені із процедурами оцінки впливу на довкілля; Закон «Про оцінку впливу на довкілля» вимагає публічності, аналізу альтернатив і врахування зауважень, що в цифровій моделі означає інтеграцію EIA-даних у гіс-панелі та кабінети заявників [14].

Стратегічні комунікації вибудовуються як цикл із зворотним зв'язком. На рівні стратегічних документів містобудування та відновлення діє Закон «Про стратегічну екологічну оцінку», що забезпечує ранню ідентифікацію ризиків для культурних цінностей на етапі планів і програм; цифрові консультації та публікація

Звіту про CEO з просторовими додатками підвищують якість запобіжних рішень [15]. Комунікаційний цикл повинен охоплювати і нематеріальну спадщину: Конвенція ЮНЕСКО 2003 року підкреслює роль спільнот як носіїв традицій, отже цифрові сервіси міністерства мають включати каталоги практик, механізми самоопису спільнот, відкриті консультації щодо планів охорони та мультимедійні архіви, що підтримують передачу знань і зменшують ризики їх втрати у кризових умовах [16]. Відкриті консультації щодо змін правил, пояснювальні тексти поверх складних нормативів, інтерактивні мапи рішень, регулярні аналітичні звіти про стан дотримання режимів та історії успіху громад, які зуміли поєднати розвиток і збереження, формують культурну норму співучасті. Інституціоналізація участі громадян у нормотворенні та прийнятті рішень забезпечується постановою КМУ № 996, яка містить процедури консультацій; у цифровій архітектурі це означає вбудовані модулі оголошень, збору зауважень, публікації результатів обговорень і зворотних повідомлень, що підвищує легітимність охоронних рішень і зменшує конфліктність їх виконання [17].

Управлінська спроможність системи залежить від людського капіталу. Навчальні траєкторії для інспекторів, аналітиків даних, комунікаційних менеджерів і муніципальних фахівців мають проектуватися як неперервні, із сертифікацією та практичними кейсами з конкретних територій. Тільки тоді цифрові інструменти перестають бути модною оболонкою й перетворюються на робочі засоби, що змінюють повсякденні процедури.

Фінансова сталість досягається через поєднання бюджетних програм, міжнародної технічної допомоги та партнерств, але вирішальною є наявність дорожньої карти цифровізації з пріоритезацією етапів і чіткими очікуваними ефектами. Відпрацьована архітектура, де центральний орган задає стандарти і координує ядро, а громади отримують готові модулі й підтримку, дозволяє уникнути технологічної фрагментації і забезпечує сумісність рішень у довгій перспективі.

Синхронізація правових норм, цифрових сервісів і публічної комунікації формує нову якість адміністративно-правової охорони культурної спадщини. Коли кожне рішення підкріплене верифікованими даними, кожна дія відображена у прозорому середовищі, а кожне правило пояснене і прийняте спільнотою, охорона перестає бути лише обмеженням і перетворюється на інструмент розвитку, що зберігає і примножує культурний капітал країни.

Зміна якості процедур проявляється у трансформації дозволів і погоджень у послідовності підтверджуваних кроків, кожен з яких має свої цифрові артефакти. Дозвільні процедури для робіт у зонах охорони мають спиратися на уніфіковані правила та цифрові шаблони заяв, що узгоджені з Порядком видачі дозволів на проведення археологічних розвідок і розкопок (постанова КМУ № 316) та актуальними відомчими змінами; інтеграція цих вимог у єдину е-послугу з геопросторовими перевітками і контрольними списками мінімізує помилки і забезпечує несуперечність практик між регіонами [18]. Геопросторові перевірки попереджають помилки на ранніх стадіях, електронні шаблони з контекстними підказками зменшують ризик неповноти матеріалів, а автоматичні сповіщення нагадують про строки дії дозволів і зобов'язань. Коли система вміє фіксувати не лише фінальні акти, а й робочі версії подань, консультаційні висновки й проміжні уточнення, вона формує прозору хронологію взаємодії сторін, що дисциплінує учасників і полегшує судовий перегляд у разі спору.

Комунікаційна роль міністерства стає стрижнем довіри до всієї системи. Необхідно перейти від епізодичних інформаційних кампаній до стійкого ритму контенту, який поєднує пояснювальні матеріали для громадян, технічні гайди для фахівців, кейсові розбори резонансних ситуацій і регулярні звіти про стан дотримання режимів охорони. Комунікаційний мандат і підзвітність центрального органу посилено інституційно: постановою КМУ № 1028 у 2024 році Міністерство культури та інформаційної політики перейменовано на Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, що формалізує від-

повідальність за стратегічні комунікації в політиці охорони спадщини й потребує відповідних цифрових каналів взаємодії [19]. У цьому ритмі особливе місце займає робота з ризиковими наративами: раннє виявлення поширених хибних уявлень і підготовка простих, але доказових спростувань, що посиляються на візуалізації з відкритих панелей, фотографії до і після, фрагменти регуляторних рішень та чіткі пояснення логіки дій. Коли комунікація підкріплена даними, вона перестає бути декларацією і стає сервісом орієнтації у складній нормотворчій реальності.

Кризові режими, які виникають унаслідок воєнних дій, техногенних інцидентів або стихійних лих, потребують спеціальних процедур документування й аналізу збитків. Стандартизовані протоколи фото- та відеофіксації, швидкі мобільні обстеження з прив'язкою до координат, автоматизоване порівняння зі станом до ушкодження та формування пакету доказів для подальших вимог відшкодування створюють дисципліну дій, що зменшує втрати часу і запобігає дублюванню зусиль. Цифровий слід кожної дії в кризовій ситуації не лише підсилює позицію держави в переговорах та судах, а й стає основою для пріоритезації консерваційних втручань і планів відновлення.

Суттєвим є питання прав власників і користувачів об'єктів. Будь-яке втручання адміністративного характеру має бути пропорційним і ретельно обґрунтованим, а цифрове середовище повинно гарантувати можливість повноцінної участі в процедурі: доступ до матеріалів справи, право подати зауваження й контррозрахунки, право на дистанційні слухання та е-оскарження. Така участь не лише зменшує конфліктність, а й збагачує інформаційну картину, бо власники часто володіють унікальними архівами, кресленнями та історіями змін, що не представлені у публічних репозитаріях.

Міжнародний горизонт корисний не як джерело готових шаблонів, а як поле сумісності доказів і методик. Міжнародний вимір зобов'язань має бути відображений у даних і процедурах: Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини вимагає системної ідентифіка-

ції та моніторингу об'єктів, що може бути реалізовано через окремі шари даних та індикатори стану з можливістю порівняння з еталонними моделями і звітністю для партнерів ЮНЕСКО [20]. Узгодження форматів опису ушкоджень, мінімальних наборів даних для реставраційних проєктів і підходів до верифікації автентичності дозволяє інтегрувати українські матеріали в ширші колекції та швидше отримувати експертну допомогу.

Фіналізуючи логіку основного матеріалу, слід підкреслити, що ядро змін полягає у збігу трьох векторів: юридичної визначеності, технологічної інтероперабельності та комунікаційної зрозумілості. Лише коли вони замикаються в єдиний контур, з'являється можливість перевести охорону спадщини з площини постфактум контролю в режим попереджувального управління, де рішення ухвалюються швидко, обґрунтовуються даними і приймаються спільнотою як справедливі та необхідні. Якщо необхідно, далі можу розгорнути окремий підрозділ про конкретну операційну модель міністерства з описом ролей, процесів і очікуваних ефектів.

Висновок. Адміністративно-правова охорона культурної спадщини набуває ефективності тоді, коли норми, процеси та дані працюють як єдина система, а не як розрізнені регламенти і локальні практики. Запропонована логіка поєднання реєстрового ядра, просторової аналітики, електронних дозволів і прозорої доказової бази переводить охорону з режиму постфактум реагування у превентивне управління, де ключовими стають своєчасність, верифікованість і публічність кожної дії. У центрі цієї трансформації стоїть міністерство, яке має взяти на себе роль власника політики даних і системного інтегратора, забезпечивши сумісність форматів, стандарти довідників, відкриті інтерфейси доступу і сталі комунікаційні цикли для різних аудиторій.

Умови війни та відновлення вимагають поєднувати юридичну визначеність з оперативністю. Стандартизовані цифрові процедури документування ушкоджень, пріоритезація консерваційних втручань і прискорені маршрути погоджень дають змогу мінімізувати втрати часу і ресурсів,

водночас зберігаючи гарантії прав учасників процесу. Пропорційність рішень, можливість бути вислуханим і е-оскарження залишаються незмінними запобіжниками зловживань, а поєднання санкцій із позитивними стимулами вирівнює мотивації та підтримує культуру дотримання.

Міжрегіональна узгодженість і міжнародна сумісність підсилюють стійкість системи. Типові модулі, відкриті API, спільноти практиків і спільні формати опису ушкоджень дозволяють швидко масштабувати кращі рішення, інтегрувати українські дані у глобальні збірки та залучати зовнішню експертизу там, де це потрібно. Етичні принципи пояснюваності алгоритмів і рівного доступу до сервісів гарантують, що технологічний прогрес не призводить до дискримінації чи непрозорих рішень.

Сформована таким чином людиноцентрична та комунікаційно зрозуміла модель робить охорону спадщини частиною ширшої політики розвитку. Вона зменшує транзакційні витрати, підвищує передбачуваність для інвесторів і забудовників, створює стимули для якісної реставрації та інтегрує спадщину в міське планування без конфлікту з економічними інтересами. У підсумку охорона перестає сприйматися як суцільна заборона і стає інструментом збереження і примноження культурного капіталу, що зміцнює ідентичність, підвищує туристичну та інноваційну привабливість і підтримує стійкість держави в умовах високої невизначеності.

Список використаної літератури:

1. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
2. Про затвердження Порядку визначення категорій пам'яток для занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1760 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1760-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
3. Про затвердження Порядку визначення меж та режимів використання історичних ареалів населених місць, обмеження господарської діяльності на території

- історичних ареалів населених місць : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 318 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/318-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
4. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
5. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 № 554-IX : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
6. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
7. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
8. Про охорону археологічної спадщини : Закон України від 18.03.2004 № 1626-IV : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
9. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
10. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
11. Про затвердження Порядку обліку об'єктів культурної спадщини : наказ Міністерства культури України від 11.03.2013 № 158 (zareєстровано в Мін'юсті 11.03.2013 за № z0528-13) : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0528-13#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
12. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
13. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
14. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
15. Про стратегічну екологічну оцінку : Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
16. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини : Конвенція ЮНЕСКО від 17.10.2003 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 17.10.2025).
17. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
18. Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення археологічних розвідок, розкопок, інших земляних робіт ... : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 № 316 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
19. Про перейменування Міністерства культури та інформаційної політики України і Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2024 № 1028 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1028-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.10.2025).
20. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини : Конвенція ЮНЕСКО від 16.11.1972 : станом на 17 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text (дата звернення: 17.10.2025).

Falkovskiy A., Vaskiv S. Administrative and legal protection of cultural heritage in Ukraine: digital tools and the communication role of the Ministry of Culture and Strategic Communications

The article analyzes the administrative and legal protection of Ukraine's cultural heritage through the prism of digital transformation and strategic communications in the context of wartime and recovery. It is shown that the inertia and fragmentation of traditional tools require a transition to a human-centric model in which registry records, spatial (GIS) data, electronic permits and communication cycles mutually reinforce each other; the central place is occupied by the institutional and communication role of the Ministry of Culture and Strategic Communications as the owner of data policy and system integrator. The range of tasks that transfer the system from responding to violations to preventive risk management is summarized, and the key areas of data interoperability and spatial control of works are outlined. Service mechanisms for applicants are revealed: public offices reduce transaction costs, and integration with unified registers of property, urban planning documentation and court decisions removes redundant references and requests and reduces the space for discretion.

The importance of data transparency is emphasized: in implementation of the CMU Resolution No. 835, certain open data sets (register extracts, lists of permits, prescriptions, photo evidence) are published in machine-readable formats, which simplifies public monitoring and external quality audits. Risk-based supervision is described, which relies on external signals: anonymized citizen appeals, satellite images and drone monitoring, as well as metadata from official procurement portals and construction passports form an "attention map", thanks to which inspection resources are concentrated where the probability of damage is highest. The integration of heritage protection with the procurement and planning space is shown: compliance with the Law "On Public Procurement" and the use of ProZorro analytics creates risk markers on supervision dashboards and allows for earlier detection of potential abuses; coordination of territory plans with heritage layers and protection regimes in the digital environment reduces the risks of land use conflicts and litigation costs. Any interventions in the historical environment are associated with environmental impact assessment procedures: the requirement of publicity, analysis of alternatives and consideration of comments in the digital model is implemented through the integration of EIA data in the GIS panel and applicants' offices. The importance of event history, change logs, qualified electronic signatures, time stamps and cryptographic hashes is particularly emphasized, which ensure the proper chain of custody of evidence and their suitability for procedural decisions.

In conclusion, the need for interregional coherence and international interoperability is argued: standard modules, open APIs, communities of practice and common damage description formats allow scaling the best solutions and integrating Ukrainian data into global collections without loss of quality. The proposed approach reduces transaction costs, increases predictability for investors and developers, creates incentives for quality restoration, and embeds heritage protection into development policy, where it ceases to be perceived as a complete prohibition and becomes a tool for preserving and enhancing cultural capital.

Key words: administrative and legal protection, cultural heritage, electronic registers, geographic information systems (GIS), geoanalytics, data interoperability, public monitoring panels, monitoring, strategic communications, Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine, protected areas, law enforcement, public administration.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025

Дата публікації: 19.12.2025